

فصلنامه مدیریت کسب و کار نوآورانه

دوره پانزدهم، شماره پنجاه و هشتم، تابستان ۱۴۰۲

نوع مقاله: علمی پژوهشی

صفحات: ۱۸۰-۱۵۵

بررسی عوامل موفقیت کارآفرینی الکترونیک از منظر کارآفرینان معلول جسمی-حرکتی

حمیدرضا واشقانی فراهانی^۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۵/۰۵ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۶/۲۲ محمدرضا کابارانزادقدیم^۲

عبدالله کولوبندی^۳

چکیده

معلولان جسمی-حرکتی، کارآفرینی را به کار برای افراد و سازمان‌های دیگر ترجیح می‌دهند. به طوری که میزان کارآفرینی در بین آنها نسبت به افراد سالم بیشتر است. کارآفرینی برای معلولان مزیت‌های شخصی، اجتماعی، مالی و از همه مهم‌تر اشتغال دائم را به همراه دارد. این پژوهش با هدف بررسی عوامل موفقیت کارآفرینی الکترونیک از منظر کارآفرینان معلول جسمی-حرکتی انجام شد. این تحقیق یک مطالعه کاربردی است که به صورت توصیفی-پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش کلیه کارآفرینان معلول جسمی-حرکتی استان مرکزی بودند که تعداد آنها بر اساس آمار اخذ شده ۵۰ نفر گزارش شد و به روش تمام شماری انتخاب شدند و پرسشنامه محقق ساخته مشتمل بر ۹ بعد و ۲۹ سؤال بین آنها توزیع شد. به منظور آزمون فرضیات از تکنیک حداقل مربعات جزئی و نرم افزار اسمارت پی. ال. اس استفاده گردید. با توجه به نتایج بدست آمده از نظر کارآفرینان معلول جسمی-حرکتی استان مرکزی، ساختار منعطف جو سازمانی، ارزش اجتماعی، مدیریت مشارکتی، انگیزش فردی، مهارت‌های فردی، دانش کسب‌وکار و شرایط فیزیکی استقرار موفقیت آمیز تجارت الکترونیک تاثیرگذار هستند. الگوی ارائه شده می‌تواند موجب استفاده هر چه بهتر از ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل عناصر مطرح شده در نظام کارآفرینی الکترونیک برای معلولان جسمی-حرکتی شود.

کلمات کلیدی

کارآفرینی، کارآفرینی الکترونیک، معلولین، جسمی-حرکتی، کارآفرینان

۱- گروه مدیریت کارآفرینی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. h_vasheghani@yahoo.com

۲- گروه مدیریت صنعتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول) moh.kabaranzad@iauctb.ac.ir

۳- گروه مدیریت صنعتی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. akouloubandi@gmail.com

اشتغال، یکی از موضوعاتی است که تمام کشورهای در حال توسعه با آن دست به گریبان‌اند. فرصت برای کار از مهم‌ترین عوامل تاثیرگذار بر کیفیت زندگی افراد دچار معلولیت جسمی است (بازی و همکاران، ۱۳۹۹). این مسئله برای افراد دارای معلولیت، بسیار دشوارتر و سخت‌تر می‌شود، چرا که به دلیل موانع فرهنگی و شهری، امکان مشارکت اجتماعی و حضور در محل کار برای این قشر از جامعه بسیار پرچالش‌تر است (بحری و عابدینی، ۱۳۹۷). از منظر بازار کار، افراد دارای معلولیت همواره در زمره گروه‌های اجتماعی در حاشیه قرار دارند؛ به شکلی که فرصت‌های شغلی کمتری بدست می‌آورند و یا در مشاغل به خدمت گرفته می‌شوند که به مهارت کم نیاز داشته و لذا دستمزد کمتری نیز دریافت می‌کنند. این امر تا حدی به دلیل دسترسی محدود به آموزش مناسب ایجاد می‌شود. (ماریتس و لافریر^۱، ۲۰۱۶). با توجه به این که بازار کار مناسبی برای افراد مبتلا به معلولیت‌های جسمی حرکتی وجود ندارد، یک راه‌حل موثر برای برطرف نمودن این مشکل آن است که این افراد خود وارد عرصه کارآفرینی شوند (لوپز-فیلیپه و مانزانرا-رومان^۲، ۲۰۱۹). در سال‌های اخیر حرکتی در راستای حمایت از کارآفرینان معلول جسمی حرکتی آغاز شده و نهاد "کارآفرینان نوپا با معلولیت" در ایالات متحده یا سازمان "کارآفرینان معلول حرکتی" در آلمان از مثال‌های بارز در این زمینه محسوب می‌شوند که نشان دادند کارآفرینی فرصتی ایده‌آل برای برطرف نمودن مشکلات کاریابی و درآمدزایی معلولان جسمی حرکتی است (کروچیل^۳ و همکاران، ۲۰۲۰). توسعه فناوری اطلاعات به شکلی بوده است که در سه دهه اخیر تقریباً تمامی حوزه‌های کسب‌وکار را درگیر کرده است و کارآفرینی نیز از این فناوری بی‌نصیب نمانده است. بر این اساس امروزه مفهومی با نام کارآفرینی الکترونیک مطرح شده است که به معنی استفاده اساسی از اینترنت برای دستیابی به نگرش و اهداف تجاری و انجام فعالیت‌های کارآفرینانه در بستر اینترنت است (دی بروین^۴، ۲۰۱۸). یک کارآفرین الکترونیک شباهت‌های زیادی از لحاظ خصوصیات و ویژگی‌ها با کارآفرینان سنتی دارد؛ در عین حال تفاوت اساسی بین این دو گروه در منابع مورد استفاده (مثلاً زیرساخت‌ها و هزینه‌ها) برای شروع یک کسب‌وکار است. کارآفرینی الکترونیک بر استفاده از اینترنت برای راه‌اندازی کسب‌وکار جدید، خلق فرصت‌های شغلی و کسب مزیت رقابتی اتکا دارد (زامکوا^۵ و همکاران، ۲۰۲۰). ماهیت کارآفرینی الکترونیک - به دلیل استفاده حداکثری از امکانات تحت وب - به شکلی است که در قیاس با کارآفرینی سنتی، مطلوبیت بیشتری برای معلولان دارد؛ به شکلی که نقص‌های جسمی و حرکتی آنان اختلال زیادی در فرآیندهای کارآفرینی الکترونیک ایجاد نمی‌کند. بعبارت دیگر چه از لحاظ تئوریک و چه از لحاظ شواهد تجربی اینگونه استنباط می‌شود که کارآفرینی الکترونیک دارای پتانسیل بالایی برای ورود

بررسی عوامل موفقیت کار آفرینی الکترونیک از /...واشقانی فراهانی، کاباران زادقیدم و کولوبندی

معلولان جسمی حرکتی به بازار کار است (هسیه عو همکاران، ۲۰۱۹). در سال های اخیر، ما شاهد افزایش تعداد افراد دارای معلولیت در سراسر جهان بوده ایم. افراد مختلف به دلایل مختلف دارای معلولیت های جدی هستند، به طوری که افراد دارای معلولیت حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد از جمعیت جهان را تشکیل می دهند. همچنین نتایج تحقیقات نشان می دهد که افراد دارای معلولیت در کشورهای مختلف و در مقایسه با سایر افراد جامعه از امکانات اولیه زندگی مانند بهداشت، مسکن، تحصیل و اشتغال مناسب نیستند (هوآنگ و رولستون، ۲۰۱۵، ۷). با وجود معلولیت برای افراد دارای معلولیت، وجود تبعیض اثرات زیانباری بر زندگی فردی و اجتماعی افراد دارای معلولیت در زمینه های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، شغلی دارد و چالش اصلی زندگی آنهاست. این مسائل نه تنها معلولان بلکه خانواده ها و دوستان نزدیک و تقریباً همه افراد جامعه را نیز تحت تأثیر قرار می دهد. (رهبر و همکاران، ۱۳۹۲).

کارآفرینی معلولان در دو دهه اخیر مورد توجه قرار گرفته است. از آنجا که معلولان به دلیل ویژگی های خاصی که دارند کمتر فرصت اشتغال در بخش دولتی را پیدا می کنند؛ لذا کارآفرینی در رابطه با معلولان اهمیت بیشتری پیدا می کند. از سوی دیگر، در حالی که معلولان دارای مشکلات فیزیکی/حرکتی هستند؛ اما به مانند افراد معمولی دارای نوع و ایده های جدیدی در حوزه کسب و کار هستند که می تواند زمینه ساز فعالیت های کارآفرینی برای آنها شود (نقدیوا و تارابان، ۲۰۲۱). شواهد بدست آمده از بسیاری از کشورها نیز نشان می دهد که معلولان می توانند تجربه موفق در فعالیت های کارآفرینی داشته باشند. در مجموع بررسی ادبیات و همچنین شواهد بدست آمده حاکی از آن است که بسیاری از افراد دارای معلولیت برای ایجاد تعادل بین کار و زندگی به کارآفرینی روی می آورند، اما در این مسیر با مشکلات زیادی مواجه می شوند. نبود زیرساخت های کارآفرینی مناسب برای معلولان و نبود شایستگی های لازم در این زمینه از جمله چالش های مطرح شده در ادبیات کارآفرینی معلول می باشد (باقری و همکاران، ۱۳۹۴). بنابراین انتظار می رود با فراهم نمودن زیرساخت های لازم، کارآفرینان بتوانند نقش پررنگی در کارآفرینی داشته باشند. با توجه به فرصتهایی که در نتیجه کارآفرینی الکترونیک برای افراد دارای معلولیت جسمی حرکتی ایجاد می شود می توان انتظار داشت که توسعه فرصت های کارآفرینی الکترونیک به شکل بالقوه می تواند میزان فعالیت معلولان جسمی در کسب و کارهای الکترونیک را افزایش دهد و بدین ترتیب زمینه برای افزایش اشتغال معلولین و کاهش تبعات اجتماعی-اقتصادی ناشی از ناتوانی جسمی در این افراد فراهم گردد. از سوی دیگر در مقایسه با مطالعات متعددی که در حوزه های مختلف کارآفرینی انجام شده است، بحث کارآفرینی معلولین جسمی و حرکتی چندان مورد توجه محققان قرار نگرفته است؛ لذا نیاز به انجام پژوهش هایی است که اختصاصاً بر کارآفرینی معلولان

متمرکز باشند. در نهایت باید عنوان نمود که کارآفرینی الکترونیک در مقایسه با کارآفرینی در شکل سنتی آن، مبحث نسبتاً نوظهوری است که کماکان مستلزم انجام فعالیت‌های پژوهشی بیشتر است. با توجه به توضیحات فوق مطالعه حاضر با هدف بررسی عوامل موفقیت کارآفرینی الکترونیک از منظر کارآفرینان معلول جسمی-حرکتی انجام شده است. بنابراین سوال اصلی پژوهش حاضر این است که چه عواملی در موفقیت کارآفرینی الکترونیک از منظر کارآفرینان معلول جسمی-حرکتی تاثیر دارند؟

مبانی نظری پژوهش

توافق کاملی در مورد اهمیت ترویج کارآفرینی برای تحریک توسعه اقتصادی و ایجاد اشتغال وجود دارد. بنابراین، ابتکارات آموزشی برای افزایش عرضه کارآفرینان بالقوه (یعنی آگاهی و علاقه بیشتر مردم به این گزینه شغلی) و کارآفرینان نوپا (که باعث می‌شود افراد بیشتری برای شروع یک سرمایه‌گذاری جدید تلاش کنند) بسیار امیدوارکننده در نظر گرفته شده‌اند. با این حال، در مورد متغیرهایی که تصمیم فرد را برای شروع یک سرمایه‌گذاری تعیین می‌کنند، توافق وجود ندارد (الخطیب^۱ و همکاران، ۲۰۲۱). با گسترش فناوری اطلاعات و ظهور مفهوم تجارت الکترونیک، دامنه فناوری‌های جدید کسب‌وکار به حوزه کارآفرینی نیز تسری یافته و مفهوم "کارآفرینی الکترونیک" ظهور پیدا کرده است. توسعه سریع و پیوسته فناوری به همراه اقتصاد شبکه‌ای به طور قطع تاثیر قابل ملاحظه‌ای در انواع امکانات برای گسترش مفاهیم کسب‌وکار خلاقانه‌ای که بر پایه شبکه‌های اطلاعات و ارتباطات الکترونیکی ایجاد گردیده، دارند و به واسطه تاسیس یک شرکت جدید (فعالیت‌های مخاطره آمیز الکترونیکی) قابل درک می‌باشند. به رغم این چشم‌انداز، اصطلاح «کارآفرینی الکترونیکی» بالطبع، عمل تاسیس شرکت‌های جدید خصوصاً در اقتصاد شبکه‌ای را توصیف می‌نماید (صالح نژاد و همکاران، ۱۴۰۱).

تحولات سریع فناوری منجر به تغییرات شگرفی در دنیای کسب‌وکار شده است. در این میان تحول و دگرگونی که در مقوله کارآفرینی رویداده، تمامی جهان را متأثر کرده است. به موازات گسترش روزافزون کسب‌وکارهای الکترونیکی، کارآفرینی الکترونیکی جایگزین روش‌های سنتی شده است (گیسینگر^۲ و همکاران، ۲۰۱۸). کارآفرینی الکترونیکی اشاره بر تاسیس یک شرکت جدید به واسطه یک ایده کسب‌وکار خلاق در اقتصاد شبکه‌ای داشته که با استفاده از یک طرح مبنای الکترونیکی در شبکه‌های داده، محصولات / خدماتش را بر مبنای ایجاد ارزش الکترونیکی خالص عرضه می‌نماید. البته ضرورتاً، ارزش ایجاد شده تنها از طریق توسعه فناوری اطلاعات قابل عرضه می‌باشد (اوهانو و اوگبوانیا^{۱۱}، ۲۰۱۸). در کشورهای درحال توسعه این شکل از کارآفرینی موجب ایجاد مزیت‌های رقابتی بیشماری می‌شود که می‌تواند آنها را در عرصه بین‌المللی هم‌ردیف سایر رقبای خود قرار دهد. استقلال از عوامل فیزیکی،

بررسی عوامل موفقیت کار آفرینی الکترونیک از /...واشقانی فراهانی، کاباران زادقیدم و کولوبندی

روش‌های جدید برای برقراری ارتباط انسانی، دسترسی بی‌نظیر به اطلاعات و کاهش موانع ورود سبب ایجاد مزیت‌های رقابتی شده است که دستاورد ماهیت کارآفرینی الکترونیکی است (الهیاری و الساکت ۱۲، ۲۰۲۱). در این محیط متلاطم و رقابت لجام گسیخته کسب‌وکار، حفظ مزیت رقابتی به عنوان کلید رشد و بقای سازمان حیاتی است. افزون بر آن، مزایایی همچون کاهش هزینه‌های تراکنش، افزایش چابکی، رقابت در سطح بین‌الملل و وفاداری مشتریان، کارایی و پویایی آن به کسب و کارهای کوچک و کارآفرینان امکان دسترسی به بازارهای بکر را می‌دهد. هرچند مزایای قابل توجه و چشمگیر کارآفرینی الکترونیکی منجر به گسترش این نوع کسب‌وکارها در کشورهای پیشرفته از دهه‌های قبل شده است؛ اما، فقدان زیرساخت‌های مناسب مانند تجهیزات ارتباطی، کمبود نیروی انسانی ماهر و نبود محیط حمایتی و دیگر موانع سرعت به کارگیری کسب‌وکار الکترونیکی را در کشورهای درحال توسعه مانند ایران کندتر کرده است (بحری و عابدینی، ۱۳۹۷).

علی‌رغم این که معلولیت جسمی ممکن است باعث محروم شدن افراد معلول از برخی مشاغل شود، با این حال مشاغل متعددی هستند که معلولان جسمی نیز قادر به ورود به آنها هستند. خوداشتغالی یکی از مهمترین رویکردهای موثر برای وارد کردن افراد دارای معلولیت به بازار کار قلمداد می‌شود. این رویکرد به افراد معلول اجازه می‌دهد تا متناسب با توانایی‌ها و انگیزه‌های شخصی خود، کسب و کارهای مختلفی را راه‌اندازی کنند. اهمیت خود اشتغالی در این است که زمینه فعالیت و در عین حال استقلال شغلی افراد معلول را فراهم می‌آورد؛ بدون آن که این افراد نیاز داشته باشند دستورات مقامات مافوق (امری مرسوم در مشاغل دولتی) را اجابت نمایند (دوستی و همکاران، ۱۳۹۷). در عین حال، شواهد بدست آمده از تجربیات کشورهای مختلف نیز نشان می‌دهد که کارآفرینی در مقایسه با کارهای مرسوم دولتی، درآمد بیشتری برای افراد به همراه دارد. همچنین محققان به این مساله اشاره دارند که کارآفرینی و خود اشتغالی به شکل معنی‌داری افزایش خودباوری و همچنین امیدواری و رفاه ذهنی افراد معلول می‌شود (فرناندز کاسادو و مینارو کاساتو ۱۳، ۲۰۱۹).

با توجه به ادبیات پژوهش و بررسی مقالات مرتبط با اهداف تحقیق، متغیرهای پژوهش شناسایی شده که در ادامه تعاریف مفهومی و عملیاتی آنها آورده شده است.

تعاریف مفهومی و عملیاتی متغیرهای تحقیق به شرح زیر است:

ساختار منعطف کارآفرینی الکترونیک

این متغیر بیانگر فرصت‌های متعدد و امکان ورود به بخش‌های مختلف کارآفرینی الکترونیک است (کروچیل و همکاران، ۲۰۲۰).

جو سازمانی اثربخش کارآفرینی الکترونیک

جو سازمانی اثربخش بیانگر اثربخشی کلیه فعالیت‌هایی است که در یک شرکت و یا نهادهای مرتبط با کارآفرینی انجام می‌شوند تا فرصت توسعه کارآفرینی را فراهم آورد (دار و فرزانه، ۲۰۱۷).

ارزش اجتماعی کارآفرینی الکترونیک

ارزش اجتماعی بیانگر ارزش ادراک شده فرد در رابطه با ارزشمندی اقدامات وی از دیدگاه دوستان، خانواده و کل جامعه می‌شود (شیبانی و همکاران، ۱۳۹۹).

مدیریت مشارکتی کارآفرینی الکترونیک

مدیریت مشارکتی شامل کلیه اقدامات انجام شده به شکل تعاونی و مشارکتی در بین شرکت‌های کارآفرین در راستای دستیابی به یک هدف مشترک است (میرزاحمدی و همکاران، ۱۳۹۹).

انگیزش فردی کارآفرینی الکترونیک

انگیزش فردی بیانگر تمایل درونی فرد (کارآفرین معلول) برای راه‌اندازی یک کسب و کار جدید است که رابطه نزدیکی با نگرش کارآفرین معلول دارد (ربانی و همکاران، ۱۳۹۹).

مهارت‌های فردی کارآفرینی الکترونیک

مهارت‌های فردی بیانگر کلیه توانایی‌ها و شایستگی‌های فنی یک کارآفرین برای راه‌اندازی و یا توسعه کسب‌وکارهای کارآفرینانه دارد (مکی‌زاده و عزیززاده، ۱۴۰۰).

دانش کسب‌وکار کارآفرینی الکترونیک

دانش کسب‌وکار به معنی سطح آگاهی و میزان آشنایی کارآفرینان با شرایط بازار اعم از میزان تقاضا، وضعیت رقبا و غیره است که نقش موثری در موفقیت یا شکست یک فعالیت کارآفرینانه ایفا می‌کند (دار و فرزانه، ۲۰۱۷).

شرایط فیزیکی کارآفرینی الکترونیک

شرایط فیزیکی به ویژگی‌های جسمانی و نقص‌های احتمالی در اندام مختلف بدن یک فرد کارآفرین اشاره دارد (یودین و جمیل، ۲۰۱۵).

موفقیت کارآفرینی الکترونیک

موفقیت کارآفرینی بیانگر دستیابی یک کارآفرین به اهداف از پیش تعیین شده جهت راه‌اندازی یک کسب‌وکار اشاره دارد (میرزاحمدی و همکاران، ۱۳۹۹).

بررسی عوامل موفقیت کار آفرینی الکترونیک از /...واشقانی فراهانی، کاباران زادقیدم و کولوبندی

بر اساس متغیرهای استخراج شده و با توجه به اهداف پژوهش، فرضیه‌های تحقیق به صورت زیر توسعه یافته است:

- ۱- ساختار منعطف کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.
- ۲- جو سازمانی اثربخش کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.
- ۳- ارزش اجتماعی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.
- ۴- مدیریت مشارکتی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.
- ۵- انگیزش فردی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.
- ۶- مهارت‌های فردی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.
- ۷- دانش کسب و کار کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.
- ۸- شرایط فیزیکی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.

پیشینه تحقیق

منگنی^۴ (۲۰۲۱)، در پژوهشی با عنوان "عوامل موثر بر کارآفرینی افراد معلول در کنیا"، نشان دادند که حمایت‌های دولتی، افزایش آموزش‌های کارآفرینی و حمایت اجتماعی بعنوان مهم‌ترین پیشران‌های کارآفرینی افراد معلول هستند؛ در حالی که عدم اعتماد نهادهای دولتی، کمبود زیرساخت‌ها و عدم حمایت مالی بعنوان مهم‌ترین بازدارنده‌ها شناسایی شدند. نورستد و ژرmondسون^{۱۵}، (۲۰۲۱) مطالعه‌ای با عنوان عوامل موثر بر کارآفرینی معلولان انجام دادند. بر اساس نتایج بدست آمده در این تحقیق مشخص شد که چهار مقوله اصلی در رابطه با کارآفرینانی معلولان شامل انگیزه‌های اقتصادی، انعطاف‌پذیری و خودمختاری؛ پرهیز از تبعیض؛ و توسعه توانایی‌های شخصی است. مکی‌زاده و عزیززاده (۱۴۰۰)، مطالعه‌ای با عنوان شناسایی و تحلیل ابعاد کیفی عملکرد کارآفرینان معلول انجام دادند. بر اساس نتایج بدست آمده مرحله چهارم مقوله اصلی که نشان دهنده ابعاد کیفی عملکرد کارآفرینان معلول بود شناسایی شد.

کروچیل^{۱۶} و همکاران (۲۰۲۱)، در پژوهشی با عنوان "دیدگاه و نگرش به کارآفرینی در بین دانشجویان و معلولین جسمی حرکتی" نشان دادند که تفاوت معنی‌داری بین معلولین و دانشجویان از لحاظ تمایل به فعالیت‌های کارآفرینانه وجود ندارد. لویز فیلیپه و مانزانرا-رومان (۲۰۱۹)، در پژوهشی به بررسی عوامل موثر بر کارآفرینی معلولین در کشور اسپانیا پرداختند. در این مطالعه که با رویکرد پیمایشی انجام شده است محققان به این نتیجه رسیدند که حمایت‌های خانوادگی و اجتماعی در کنار

فراهم بودن بسترهای لازم نقش موثری در موفقیت کارآفرینی معلولین دارد. دی بروین (۲۰۱۸)، در تحقیقی با عنوان "کارآفرینی الکترونیک" به بررسی فرصت‌ها و چالش‌های این شکل از کارآفرینی پرداخت. این محققان نتیجه‌گیری کرد که با توجه به روند صعودی کسب‌وکارهای الکترونیک، در چندسال آینده کارآفرینی الکترونیک به یک حوزه مهم در سیاست‌گذاری‌های ملی تبدیل خواهد شد. یودین و جمیل (۲۰۲۰)، در پژوهش خود با عنوان «موانع کارآفرینان معلول در هندوستان»، موانعی که کارآفرینان معلول با آن دست و پنجه نرم می‌کنند را نشان دادند و بیان داشتند که عدم توزیع عادلانه ثروت و رفاه یکی از چالش‌های کارآفرینی است. شیبانی و همکاران (۱۳۹۹)، در مطالعه‌ای با عنوان "نقش و تاثیرات کارآفرینی الکترونیکی بر روحیه معلولین جسمی حرکتی" نشان دادند که روش مبتنی بر وب، منجر به افزایش روحیه کارآفرینی در افراد دارای ناتوانی جسمی حرکتی می‌شود و همچنین شاخص‌های روحیه کارآفرینی در این افراد بالاتر از حد میانگین ارزیابی شده است. ارفعی و همکاران (۱۳۹۴)، مطالعه‌ای با عنوان ارائه الگوی مفهومی برای عوامل مؤثر در ایجاد موفقیت کارآفرینی الکترونیکی انجام دادند. در این پژوهش برای اکتشاف عوامل و بسط گویه‌های پرسشنامه از روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی (PCA) ۱۸ و روابط ساختاری آموس (AMOS) ۱۹ استفاده شده است. نتایج نشان داد که مؤلفه‌های مؤلفه‌های گرایش کارآفرینی شرکتی، دانش فرد و اقتصاد شبکه بر جنبه‌های مختلف موفقیت کارآفرینی الکترونیکی اثر مثبت و معنی داری دارد.

روش‌شناسی

هدف اصلی از انجام این پژوهش، بررسی عوامل موفقیت کارآفرینی الکترونیک از منظر کارآفرینان معلول جسمی-حرکتی است، بنابراین پژوهش حاضر از نظر هدف در حیطه تحقیقات کاربردی می‌باشد. همچنین پژوهش حاضر بر اساس ماهیت و روش، یک پژوهش توصیفی-پیمایشی است که از لحاظ زمانی به صورت مقطعی انجام شده است. روش انجام این تحقیق از نوع روش کتابخانه‌ای و میدانی است. اطلاعات مرتبط با مفاهیم و تئوری‌های تحقیق، از بررسی‌های کتابخانه‌ای و مطالعات ادبیات پژوهش در این زمینه تامین شده و برای گردآوری اطلاعات در روش میدانی از پرسشنامه استفاده شده است. داده‌های لازم برای پاسخ دادن به سوالات تحقیق از طریق پرسشنامه محقق ساخته شامل ۹ بعد و ۲۹ گویه که در اختیار اعضاء نمونه آماری قرار داده شد، بدست آمد. سوالات پرسشنامه بر مبنای طیف پنج درجه لیکرت تنظیم شده‌اند. برای بررسی روایی پرسشنامه، از روش روایی محتوا و روایی همگرا استفاده شده است؛ بدین معنی که پرسشنامه در اختیار تعدادی از اساتید و خبرگان فن قرار گرفته که به اتفاق اعتبار پرسشنامه را تایید نمودند. جهت ارزیابی پایایی پرسشنامه، ضریب آلفا کرونباخ و پایایی ترکیبی تعیین شده است.

بررسی عوامل موفقیت کار آفرینی الکترونیک از.../واشقانی فراهانی، کابارن زادقیدم و کولوبندی

جدول ۱: ابعاد و سوالات متغیرهای پژوهش

ابعاد	سوالات	پایایی ترکیبی	الفای کرونباخ	AVE
ساختار منعطف کارآفرینی الکترونیک	۳-۱	۰/۹۱۳	۰/۸۵۷	۰/۷۷۸
جوسازمانی اثربخش کارآفرینی الکترونیک	۶-۴	۰/۹۴۰	۰/۹۰۴	۰/۸۳۹
ارزش اجتماعی کارآفرینی الکترونیک	۹-۷	۰/۹۰۹	۰/۸۵۱	۰/۷۷۱
مدیریت مشارکتی کارآفرینی الکترونیک	۱۲-۱۰	۰/۹۱۴	۰/۸۵۹	۰/۷۸۲
انگیزش فردی کارآفرینی الکترونیک	۱۵-۱۳	۰/۹۴۹	۰/۹۲۰	۰/۸۶۲
مهارت های فردی کارآفرینی الکترونیک	۱۸-۱۶	۰/۷۹۷	۰/۶۴۷	۰/۵۸۶
دانش کسب و کار کارآفرینی الکترونیک	۲۱-۱۹	۰/۹۳۷	۰/۹۰۰	۰/۸۳۳
شرایط فیزیکی کارآفرینی الکترونیک	۲۴-۲۲	۰/۸۸۸	۰/۸۱۲	۰/۷۲۷
موفقیت کارآفرینی الکترونیک	۲۹-۲۵	۰/۸۸۷	۰/۸۳۵	۰/۶۱۸

روایی همگرا نشان می‌دهد چقدر متغیرهای یک سازه با همدیگر همراستا هستند. برای سنجش پایایی سازه‌های پژوهش از دو معیار پایایی ترکیبی (CR) و آلفای کرونباخ استفاده می‌شود. میانگین واریانس استخراج شده (AVE) بزرگتر از ۰/۵ است بنابراین روایی همگرا وجود دارد. همچنین مقادیر آلفا کرونباخ و پایایی ترکیبی نیز حاکی از پایایی مطلوب ابزار می‌باشد. همچنین برای ارزیابی برازش مدل از روایی واگر و سنجش شاخص AVE نیز استفاده شده است. در روش PLS، این امر به وسیله یک ماتریس صورت می‌گیرد که خانه‌های این ماتریس حاوی مقادیر ضرایب همبستگی بین سازه‌ها و قطر اصلی ماتریس جذر مقادیر AVE مربوط به هر سازه است. ماتریس روایی واگرا در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲-ماتریس سنجش روایی واگرا

سازه	ساختار منعطف کارآفرینی	جو سازمانی اثربخش	ارزش اجتماعی	مدیریت مشارکتی	انگیزش فردی	مهارت‌های فردی	دانش کسب و کار	شرایط فیزیکی	موفقیت کارآفرینی
ساختار منعطف کارآفرینی	۰/۸۸								
جو سازمانی اثربخش	۰/۷۵	۰/۹۱							
ارزش اجتماعی	۰/۶۹	۰/۸۵	۰/۸۷						
مدیریت مشارکتی	۰/۷۷	۰/۸۰	۰/۸۱	۰/۸۸					
انگیزش فردی	۰/۶۷	۰/۷۰	۰/۷۵	۰/۷۹	۰/۹۲۸				
مهارت‌های فردی	۰/۴۹	۰/۷۴	۰/۶۳	۰/۷۳	۰/۸۷	۰/۷۶			
دانش کسب و کار	۰/۷۱	۰/۷۹	۰/۸۲	۰/۶۹	۰/۷۴	۰/۶۴	۰/۹۱۲		
شرایط فیزیکی	۰/۶۸	۰/۸۷	۰/۶۷	۰/۶۶	۰/۶۸	۰/۶۲	۰/۸۳	۰/۸۵	
موفقیت کارآفرینی	۰/۷۲	۰/۸۸	۰/۶۹	۰/۶۱	۰/۶۹	۰/۷۱	۰/۷۶	۰/۸۰	۰/۷۸

منبع: یافته‌های پژوهش

فصلنامه مدیریت کسب و کار نوآورانه / دوره ۱۵ / شماره ۵۸ / تابستان ۱۴۰۲

جامعه آماری شامل کلیه کارآفرینان معلول در سطح استان مرکزی که تعداد آن‌ها بر اساس آمار اخذ شده ۵۰ نفر هستند. با توجه به محدود بودن تعداد مدیران ذی‌صلاح در پاسخگویی به گویه‌های پژوهش حاضر، لذا با استفاده از روش سرشماری اقدام به نظرسنجی از کلیه افراد جامعه آماری شده است. به منظور آزمون فرضیات از تکنیک حداقل مربعات جزئی (PLS) در قالب نرم افزار Smart pls v. 2. 0 استفاده شده است.

یافته‌ها

بررسی ویژگی‌های دموگرافیک نمونه نشان داد که از بین ۵۰ نفر اعضای نمونه آماری، ۳۸ نفر مرد و ۱۲ زن هستند؛ از این تعداد ۴۱ نفر متاهل و ۹ نفر مجرد هستند. همچنین ۱۱ نفر از اعضای نمونه دارای مدرک دیپلم، ۸ نفر دارای مدرک کاردانی، ۲۴ نفر مدرک کارشناسی و ۷ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد هستند.

جدول ۳- آمار توصیفی پژوهش

متغیرها	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	مرد	۰/۷۶
	زن	۰/۲۴
وضعیت تاهل	مجرد	۰/۱۸
	متاهل	۰/۸۲
سطح تحصیلات	دیپلم	۰/۲۲
	کاردانی	۰/۱۶
	کارشناسی	۰/۴۸
	کارشناسی ارشد	۰/۱۴
جمع کل	۵۰	۱۰۰/۰۰

جهت اطمینان از تناسب گویه‌های پرسشنامه با ابعاد مورد بررسی (اطمینان راجع به سنجش صحیح متغیرهای پنهان) از روایی سازه استفاده شده است. نتایج نهایی روایی سازه در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳- خلاصه نتایج بررسی روایی سازه براساس مدل بیرونی پژوهش

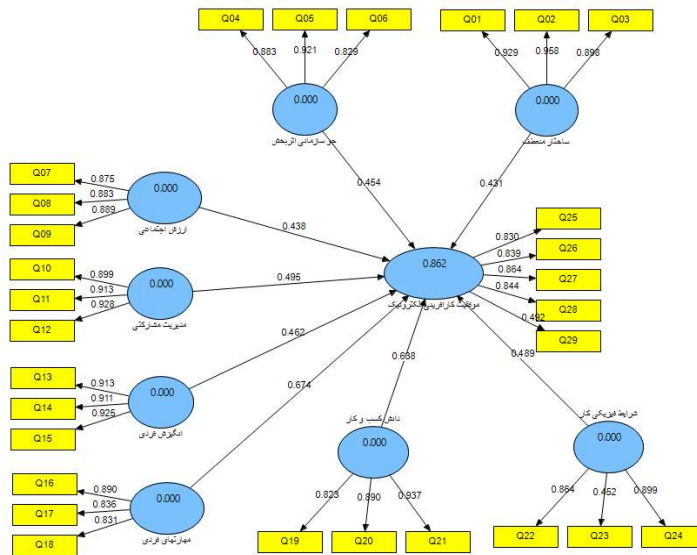
سوالیات پرسشنامه	بارعاملی	اماره تی
Q01	۰/۹۲۸	۷۲/۱۶۶
Q02	۰/۹۵۸	۱۷/۸۱۶
Q03	۰/۸۹۸	۴۴/۷۹۱

بررسی عوامل موفقیت کار آفرینی الکترونیک از /...واشقانی فراهانی، کاباران زادقیدم و کولوبندی

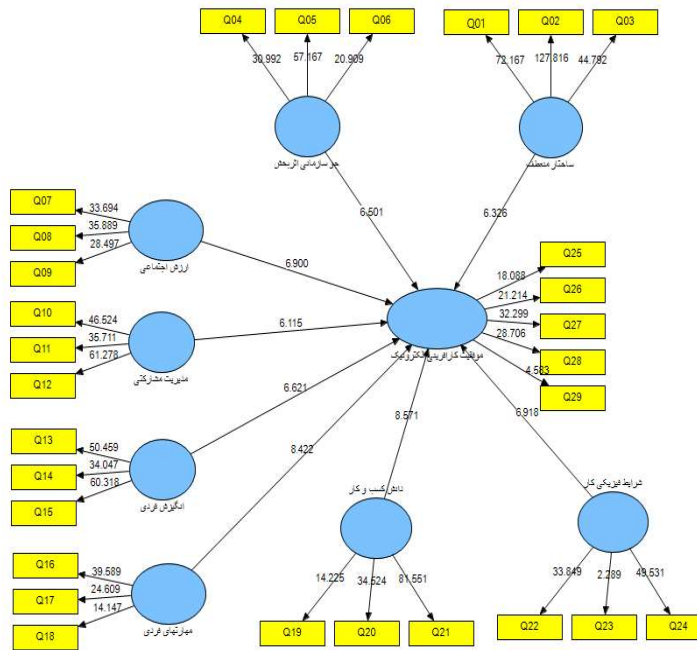
۳۰/۹۹۲	۰/۸۸۲	Q04
۵۷/۱۵۶	۰/۹۲۰	Q05
۲۰/۹۰۸	۰/۸۲۸	Q06
۳۳/۶۹۴	۰/۸۷۴	Q07
۳۵/۸۸۸	۰/۸۸۲	Q08
۲۸/۴۹۷	۰/۸۸۹	Q09
۴۶/۵۲۴	۰/۸۹۸	Q10
۳۵/۷۱۱	۰/۹۱۲	Q11
۶۱/۲۷۷	۰/۹۲۷	Q12
۵۰/۴۵۸	۰/۹۱۲	Q13
۳۴/۰۴۷	۰/۹۱۱	Q14
۶۰/۳۱۸	۰/۹۲۴	Q15
۳۹/۵۸۸	۰/۸۹۰	Q16
۲۴/۶۰۹	۰/۸۳۶	Q17
۱۴/۱۴۶	۰/۸۳۱	Q18
۱۴/۲۲۵	۰/۸۲۲	Q19
۳۴/۵۲۴	۰/۸۸۹	Q20
۸۱/۵۵۰	۰/۹۳۷	Q21
۳۳/۸۴۸	۰/۸۶۳	Q22
۲/۲۸۹	۰/۴۵۲	Q23
۴۹/۵۳۱	۰/۸۹۸	Q24
۱۸/۰۸۸	۰/۸۲۹	Q25
۲۱/۲۱۳	۰/۸۳۹	Q26
۳۲/۲۹۹	۰/۸۶۳	Q27
۲۸/۷۰۵	۰/۸۴۴	Q28
۴/۵۸۳	۰/۴۹۱	Q29

مدل کلی پژوهش در شکل ۱ نمایش داده شده است. در این مدل که خروجی نرم افزار Smart PLS است خلاصه نتایج مربوط به بار عاملی استاندارد متغیرها ارائه شده است. و آماره t برای سنجش معناداری روابط نیز در شکل ۲ آمده است.

فصلنامه مدیریت کسب و کار نوآورانه / دوره ۱۵ / شماره ۵۸ / تابستان ۱۴۰۲

شکل ۱- تکنیک حداقل مربعات جزئی مدل مفهومی پژوهش

شکل ۲- مدل مفهومی پژوهش (مقدار آماره t با بوت استراپینگ)

بررسی عوامل موفقیت کار آفرینی الکترونیک از /...واشقانی فراهانی، کاباران زادقیدم و کولوبندی

جدول ۳- خلاصه آزمون فرضیه‌های تحقیق

فرضیه	بار عاملی	آماره t	نتیجه آزمون
ساختار منعطف کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.	۰/۴۳۱	۶/۳۲۶	تایید
جو سازمانی اثربخش کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.	۰/۴۵۴	۶/۵۰۱	تایید
ارزش اجتماعی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.	۰/۴۳۸	۶/۹۰۰	تایید
مدیریت مشارکتی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.	۰/۴۹۵	۶/۱۱۵	تایید
انگیزش فردی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.	۰/۴۶۲	۶/۶۲۱	تایید
مهارت‌های فردی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.	۰/۶۷۴	۸/۴۲۲	تایید
دانش کسب و کار کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.	۰/۶۳۸	۸/۵۷۱	تایید
شرایط فیزیکی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.	۰/۴۸۹	۶/۹۱۸	تایید

فرضیه ۱: ساختار منعطف کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت

کارآفرینی الکترونیک دارد.

بارعاملی استاندارد ساختار منعطف کارآفرینی الکترونیک بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک مقدار ۰/۴۳۱ بدست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۶/۳۲۶ بدست آمده است که از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان ادعا کرد: فرضیه ۱ تایید می‌شود.

فرضیه ۲: جو سازمانی اثربخش کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت

کارآفرینی الکترونیک دارد.

بارعاملی استاندارد تاثیر جو سازمانی اثربخش کارآفرینی الکترونیک بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک مقدار ۰/۴۵۴ بدست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۶/۵۰۱ بدست آمده است که از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان ادعا کرد: فرضیه ۲ تایید می‌شود.

فرضیه ۳: ارزش اجتماعی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت

کارآفرینی الکترونیک دارد.

بارعاملی استاندارد تاثیر ارزش اجتماعی کارآفرینی الکترونیک بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک مقدار ۰/۴۳۸ بدست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۶/۹۰۰ بدست آمده است که از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان ادعا کرد: فرضیه ۳ تایید می‌شود.

فرضیه ۴: مدیریت مشارکتی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت

کارآفرینی الکترونیک دارد.

فصلنامه مدیریت کسب و کار نوآورانه / دوره ۱۵ / شماره ۵۸ / تابستان ۱۴۰۲

بارعاملی استاندارد تاثیر مدیریت مشارکتی کارآفرینی الکترونیک بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک مقدار ۰/۴۹۵ بدست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۶/۱۱۵ بدست آمده است که از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می توان ادعا کرد: فرضیه ۴ تایید می شود.

فرضیه ۵: انگیزش فردی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.

بارعاملی استاندارد تاثیر انگیزش فردی کارآفرینی الکترونیک بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک مقدار ۰/۴۶۲ بدست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۶/۶۲۱ بدست آمده است که از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می توان ادعا کرد: فرضیه ۵ تایید می شود.

فرضیه ۶: مهارت های فردی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.

بارعاملی استاندارد تاثیر مهارت های فردی کارآفرینی الکترونیک بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک مقدار ۰/۶۷۴ بدست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۸/۴۲۲ بدست آمده است که از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می توان ادعا کرد: فرضیه ۶ تایید می شود.

فرضیه ۷: دانش کسب و کار کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.

بارعاملی استاندارد تاثیر دانش کسب و کار کارآفرینی الکترونیک بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک مقدار ۰/۶۳۸ بدست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۸/۵۷۱ بدست آمده است که از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می توان ادعا کرد: فرضیه ۷ تایید می شود.

فرضیه ۸: شرایط فیزیکی کارآفرینی الکترونیک تاثیر مثبت و معناداری بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک دارد.

بارعاملی استاندارد تاثیر شرایط فیزیکی کارآفرینی الکترونیک بر موفقیت کارآفرینی الکترونیک مقدار ۰/۴۸۹ بدست آمده است. همچنین مقدار آماره t نیز ۶/۹۱۸ بدست آمده است که از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر است. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می توان ادعا کرد: فرضیه ۸ تایید می شود.

براساس نتایج، ضریب تعیین سازه های درونزای مدل پژوهش (موفقیت کارآفرینی الکترونیک) برابر با ۰/۸۶۲ بدست آمده که مطلوب می باشد. همچنین چنانچه مقدار شاخص Q^2 مثبت بدست آمده است که

بررسی عوامل موفقیت کار آفرینی الکترونیک از /...واشقانی فراهانی، کاباران زادقیدم و کولوبندی

نشان می‌دهد روایی پیش‌بینی مورد تایید است. اعداد مثبت روایی متقاطع افزونگی (CV-Red)؛ روایی متقاطع اشتراکی (CV-Com) نشان دهنده کیفیت مناسب مدل هستند. همچنین، شاخص GOF برابر ۰/۶۷۰ بدست آمده است بنابراین مدل از برازش مطلوبی برخوردار است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده نشان داد که مدل نهایی فرصت‌های کارآفرینی الکترونیک شامل ساختار منعطف، جو سازمانی اثربخش، ارزش اجتماعی، مدیریت مشارکتی، انگیزش فردی، مهارت‌های فردی، دانش کسب‌وکار و شرایط فیزیکی می‌باشد. از نظر میزان همبستگی بین مؤلفه‌ها نیز با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون مشخص شد که اکثر مؤلفه‌های الگو دارای همبستگی متوسط و زیاد هستند و الگوی ارائه شده می‌تواند موجب استفاده هرچه بهتر از ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل عناصر مطرح شده در نظام کارآفرینی الکترونیکی شود. این امر ارائه برنامه‌ریزی کارآفرینی متناسب با نیازها، خواسته‌های کنونی کشور را میسر می‌سازد و در نهایت، ساختاری تازه را مبتنی بر استفاده از کارآفرینی الکترونیکی ایجاد می‌کند. مطابق با نتایج بدست آمده مشخص شد که ترکیبی از عوامل مختلف در موفقیت کارآفرینی الکترونیک معلولان جسمی-حرکتی تاثیر دارند که در ادامه به تفکیک این عوامل توضیح داده می‌شوند. از یک سو لازم است که کارآفرینی الکترونیک از انعطاف‌پذیری لازم برخوردار باشد تا افرادی با مهارت‌های مختلف و همچنین سطوح مختلف توانایی بتوانند کسب‌وکار الکترونیک را راه‌اندازی کنند (ویریری و ماکورومیدزه^{۲۰}، ۲۰۱۴). این مساله به خصوص در رابطه با معلولین که از لحاظ جسمانی تفاوت‌هایی با سایر افراد جامعه دارند مصداق بیشتری می‌یابد. در این رابطه، برخی محققان به این نکته اشاره دارند که افزایش انعطاف‌پذیری ساختاری کسب‌وکار الکترونیک می‌تواند نقش کاتالیزوری برای کارآفرینی معلولان را ایفا نماید (ساکسنا و پانديا، ۲۰۱۸). از سوی دیگر جو و اتمسفر حاکم بر یک سازمان و حتی کل جامعه نیز بعنوان یکی از عوامل موثر بر استقرار موفقیت‌آمیز تجارت الکترونیک معرفی شده است. هنگامی که جو سازمانی به شکلی باشد که از توسعه کسب‌وکارهای اینترنتی حمایت کند در این صورت تمایل افراد برای کارآفرینی الکترونیک نیز افزایش خواهد یافت (پرهیزگار و اعتمادیان، ۱۳۹۷). از سوی دیگر ارزش اجتماعی ادراک شده برای کارآفرینی الکترونیک بعنوان یکی از پیشران‌های اساسی برای توسعه کسب‌وکارهای کارآفرینانه الکترونیک مطرح می‌باشد. اهمیت ارزش اجتماعی تا حدی زیاد است که امروزه شکل جدیدی از کارآفرینی بعنوان کارآفرینی اجتماعی ظهور کرده که هدف آن انجام فعالیت‌های کارآفرینانه در راستای برطرف نمودن نیازهای جامعه است (فلاح و جعفری، ۱۳۹۹). بر اساس تئوری رفتار برنامه‌ریزی شده، ارزش اجتماعی بعنوان عاملی موثر بر نگرش افراد برای ورود به کار آفرینی

فصلنامه مدیریت کسب و کار نوآورانه / دوره ۱۵ / شماره ۵۸ / تابستان ۱۴۰۲

الکترونیک عمل می‌کند که در نهایت به شکل رفتارهای کارآفرینانه تجلی می‌یابد (اکس^{۲۱} و همکاران، ۲۰۱۸). به طور خاص در رابطه افراد معلول نیز گزارش شده است که ارزش اجتماعی تاثیر مستقیم و معنی‌داری بر تمایل به کارآفرینی این افراد دارد (اورتیز گارسیا و اولاز کاپیتان^{۲۲}، ۲۰۲۱).

از سوی دیگر ترکیبی از انگیزه و مهارت‌های فردی بعنوان عوامل موثر بر استقرار موفقیت‌آمیز تجارت الکترونیک معلولین در نظر گرفته می‌شوند. انگیزه یکی از مولفه‌های کلیدی است که همواره بعنوان یک پیشران کارآفرینی مطرح بوده است؛ به شکلی در غیاب انگیزه نمی‌توان انتظار ورود افراد به فعالیت‌های کارآفرینانه را داشت (همیلسکی و شیرد^{۲۳}، ۲۰۱۹). مساله انگیزه و مهارت‌های فردی در رابطه با معلولان از اهمیت بیشتری برخوردار است؛ چرا که این دسته از افراد بدلیل نواقص جسمی و حرکتی خود را متفاوت از اجتماع قلمداد نموده و ورود آنها به کارآفرینی نیز مستلزم سطح بالایی از انگیزه و مهارت‌های ادراک شده است (مانزانرا-رومن و دوران والرا^{۲۴}، ۲۰۱۹). در عین حال شرایط و الزامات فیزیکی نیز نقش موثری در موفقیت کسب‌وکارهای الکترونیک ایفا می‌کند که این امر در بحث کارآفرینی معلولان از اهمیت بالایی برخوردار است (وکیل‌الرعا یا و اقوامی، ۲۰۱۹). از سویی دیگر، بدلیل افزایش سواد رایانه‌ای و افزایش مهارت‌های افراد در زمینه استفاده از اینترنت، کارآفرینی الکترونیک به منزله یک محرک برای افزایش تمایل افراد به کسب‌وکارهای آفرینانه تلقی می‌شود؛ چرا که اغلب افراد از حداقل مهارت‌های لازم برای انجام فعالیت‌های تعریف شده در بستر تجارت الکترونیک (مدیریت وبسایت، ارسال و دریافت پیام، تولید محتوا و غیره) برخوردارند (سبورا و همکاران، ۲۰۰۹). علاوه بر موارد فوق باید به این نکته اشاره نمود که دانش کسب‌وکار نیز به عنوان یکی از عوامل موثر بر موفقیت تجارت الکترونیک و کارآفرینی الکترونیک مطرح شده است (یودین و جمیل، ۲۰۱۵). ورود بدون آگاهی کافی از شرایط محیط کسب‌وکار و نیازهای بازار یکی از دلایل عمده شکست خوردن اغلب کسب‌وکارهای نوپا است. در مقابل، بررسی و رصد دقیق محیطی و گردآوری دانش کافی راجع به شرایط بازار می‌تواند نقش موثری در توسعه کسب‌وکارهای الکترونیک ایفا کند (آقاجانی و همکاران، ۲۰۲۰).

با توجه به نتایج بدست آمده می‌توان اظهار داشت که به کارگیری و استقرار موفقیت‌آمیز تجارت الکترونیک به وجود یک برنامه مدون و مشخص نیازمند است. بدون وجود این برنامه ممکن است کلیه تلاش‌های شرکت در راستای استقرار تجارت الکترونیک با شکست مواجه شده و ضمن اتلاف منابع مالی، انسانی و زمانی حتی بقای سازمان نیز با تهدید روبه‌رو شود. گام اولیه و اساسی توجه به عواملی است که سبب موفقیت تجارت الکترونیک می‌شود. که با توجه به نتایج بدست آمده از نظر کارآفرینان معلول جسمی-حرکتی استان مرکزی، ساختار منعطف جو سازمانی، ارزش اجتماعی، مدیریت مشارکتی، انگیزش

بررسی عوامل موفقیت کارآفرینی الکترونیک از.../واشقانی فراهانی، کاباران زادقیدم و کولوبندی

فردی، مهارت‌های فردی، دانش کسب‌وکار و شرایط فیزیکی استقرار موفقیت آمیز تجارت الکترونیک تاثیرگذار هستند. الگوی ارائه شده می‌تواند موجب استفاده هرچه بهتر از ظرفیت‌های بالقوه و بالفعل عناصر مطرح شده در نظام کارآفرینی الکترونیکی شود. این امر ارائه برنامه‌ریزی کارآفرینی متناسب با نیازها و خواسته‌های کنونی کشور را میسر می‌سازد و در نهایت، ساختاری تازه را مبتنی بر استفاده از کارآفرینی الکترونیکی ایجاد می‌کند.

در مجموع با توجه به یافته‌های تحقیق می‌توان گفت فرصت‌های شناسایی شده برای کارآفرینی الکترونیک، نقش تعیین کننده‌ای در توسعه اجتماعی و اقتصادی کشور بازی می‌نماید. این امر ناشی از این واقعیت است که در کنار هر فعالیت مخاطره‌آمیز جدید که بازاری خلق می‌نماید، شرکایی به وجود آمده که به طور بالقوه محرک رقابت و پیشرفت اقتصاد می‌باشند. بنابراین، شناسایی فرصت‌های کارآفرینی الکترونیک علی‌رغم ناآرامی بازار فعلی، موضوع مهمی کشور بالاخص جامعه معلولین می‌باشد. با توجه به نتایج به دست آمده، راهکارهای زیر پیشنهاد می‌گردد:

ایجاد شبکه مجازی کارآفرینی معلولان به منظور ارتقای توانمندی‌های کارآفرینان در بین معلولان؛
تهیه مستند از تجربه‌های کارآفرینان موفق معلول کشور به منظور ارائه الگوی نقش بومی برای معلولان

ایجاد بانک اطلاعاتی معلولان کارآفرین برای سهولت انجام پژوهش‌های آتی؛

انجام تحقیقات مشابه در گروه‌های دیگر معلولان (نابینایان، ناشنوایان و...)

همچنین پیشنهادت زیر برای انجام پژوهش‌های بیشتر ارائه می‌شود:

انجام مطالعه‌ای با هدف بررسی عوامل پیشران و بازدارنده کارآفرینی در جوامع آماری مختلف

انجام پژوهشی با رویکرد کیفی و اکتشافی جهت شناسایی بسترهای توسعه کارآفرینی معلولان

مقایسه کارآفرینی الکترونیک در قیاس با سایر روش‌های کارآفرینی در حوزه معلولان

منابع

- (۱) اکس، ز، جی؛ بوردمن، ام، سی؛ مک نیلی، سی، ال (۱۳۹۷)، ارزش اجتماعی کارآفرینی مولد. اقتصاد کسب و کار کوچک، ۴۰ (۳)، ۷۸۵-۷۹۶.
- (۲) الخطیب، ک،، العیاد، ع، مصطفی، م،، و الزوبی، س. (۱۴۰۰). عوامل تاثیرگذار بر قصد کارآفرینی دانشجویان دانشگاه‌های خصوصی اردن: تحلیل میانجی ادراک نسبت به کارآفرینی. در پارادایم‌های محاسباتی پایدار و کارآمد برای جامعه (صص ۵۳-۶۵). اسپرینگر، چم.
- (۳) الهیاری، ای،، و آلساکت، دبلیو (۱۴۰۰). تأثیر کارآفرینی دیجیتال بر کیفیت محیطی شرکت‌های کشاورزی: شواهدی از شرکت‌های کشاورزی در دره اردن. نامه‌های علوم مدیریت، ۱۱ (۸)، ۲۲۶۷-۲۲۷۸.
- (۴) اودین، م. او جمیل، اس. ا. (۱۳۹۴). موانع کارآفرینی معلولان در هند علوم اجتماعی آسیایی، ۱۱ (۲۴).
- (۵) اورتیز گارسیا، پی، و اولاز کاپیتان، آ. جی. (۱۴۰۱). کارآفرینی برای افراد دارای معلولیت: از مهارت تا ارزش اجتماعی مرزها در روانشناسی، ۱۲، ۲۴۸۱.
- (۶) اوهانو، آی بی، و اوگبوانیا، تی سی (۱۳۹۸). عوامل تعیین کننده مقاصد کارآفرینی دانشجویان آموزش فناوری الکترونیک در دانشگاه‌های نیجریه. مجله پژوهش‌های جهانی کارآفرینی، ۸ (۱)، ۱-۱۷.
- (۷) آقاجانی، ح،، شریعتی، ز، حسینی، ع. (۱۳۹۹). تبیین روند تکاملی و مولفه‌های موثر بر مدل کسب و کار الکترونیک در استارت‌آپ‌های ایرانی. بهبود مدیریت، ۱۴ (۱)، ۱۲۷-۱۴۷.
- (۸) ارفعی، ع،، محمدی، ر،، اکبری، ص (۱۳۹۴)، ارائه مدل مفهومی عوامل مؤثر بر موفقیت کارآفرینی الکترونیکی (مطالعه موردی: شرکت‌های کارآفرینی الکترونیکی). مطالعات اقتصاد، مدیریت مالی و حسابداری (۳) ۲، ۲۸-۳۸.
- (۹) بازی، ع،، شجاعی،، اسفندیاری مقدم، ع،، سمیعی، ر (۱۳۹۹). تبیین مدل راهبردی تجارت الکترونیک در صادرات کشاورزی و توسعه کارآفرینی روستایی (با تاکید بر سیاست‌های اقتصاد مقاومتی). تعاون و کشاورزی، ۹ (۳۳)، ۱۲۳-۱۵۳.
- (۱۰) باقری، ع،، تقوی مریم آبادی، ف،، آرستی، ز (۱۳۹۴)، شناسایی شایستگی‌های کارآفرینی با تمرکز بر کارآفرینان دارای ناتوانی جسمی و حرکتی. مجله توسعه کارآفرینی، ۸ (۳)، ۴۷۳-۴۹۲.
- (۱۱) بحری، ب؛ عابدینی، ع (۱۳۹۷)، استخدام معلولان از منظر حقوق بین‌الملل. بررسی حقوقی معاهده ۱۰۹-۱۴۲.

بررسی عوامل موفقیت کارآفرینی الکترونیک از...واشقانی فراهانی، کابازان زادقیدم و کولوبندی

- ۱۲) پرهیزگار، م.، اعتمادیان، س (۱۳۹۷)، تجارب رهبران تحول آفرین با جهت گیری کارآفرینانه و عملکرد نوآورانه در الکترونیک سازی گمرک (رویکرد پدیدارشناختی توصیفی کولایزی). فصلنامه مطالعات رفتار سازمانی، ۱(۱)۷، ۱-۳۰.
- ۱۳) حسیه، ی.سی. مولینا، وی ام جی، و ونگ، جی (۱۳۹۸). راه به سمت کارآفرینی با نقص: یک مدل چالش‌ها-مکانیسم‌های تطبیقی-نتایج برای کارآفرینان معلول. مجله بین‌المللی کسب و کار کوچک، ۳۷ (۸)، ۷۶۱-۷۷۹.
- ۱۴) دار، س.، و فرزانه، ت (۱۳۹۶)، کارآفرینان دارای معلولیت در بنگلادش: یک مطالعه اکتشافی در مورد انگیزه و چالش‌های کارآفرینی آنها مجله اروپایی تجارت و مدیریت، ۹(۳۶)، ۱۰۳-۱۱۴.
- ۱۵) دوستی، س.، ف. حسینی، س.ج. و میردامادی، س.م (۱۳۹۷). نظام آموزشی کارآفرینی معلولان روستایی مطالعه موردی استان لرستان. مجله بازاریابی و تجاری سازی کشاورزی، ۱(۲)، ۷-۲۳.
- ۱۶) دوپل، ا. (۱۳۹۱). دیدگاهی واقع بینانه از ریسک در اشتغال آزاد برای افراد دارای معلولیت مجله توانبخشی حرفه ای، ۱۷: ۱۱۵-۱۲۴.
- ۱۷) دی بروین، آ (۱۳۹۷). کارآفرینی الکترونیکی در کارآفرینی: دیدگاه‌های جدید در عصر جهانی (صص ۷۶-۹۱). راتلج.
- ۱۸) ربانی، م.، حیدریانی، ع.، قاضی، م (۱۳۹۹)، شناسایی و اولویت بندی عوامل مؤثر بر بهبود سازمان کارآفرین الکترونیک (مطالعه موردی بانک‌های صادرات استان یزد). تحقیقات جدید در مدیریت کارآفرینی و توسعه کسب و کار (۱) ۲، ۵۰۹-۵۱۹.
- ۱۹) رهبر، ف.، ممیز، ع. محمدی، ش (۱۳۹۲)، "شناسایی عوامل مؤثر در فعالیت بنگاه‌های کوچک و متوسط مبتنی بر فناوری در حوزه خدمات به معلولان (مطالعه موردی: مدیریت شهری)"، مجله توسعه اجتماعی ایران، ۵ (۴)، ۵۵-۷۰.
- ۲۰) زارمیررک آباد، ز. نوری، ر (۱۳۹۵)، فرآیند کارآفرینی الکترونیک در ایران مشکلات و موانع مجله مدیریت توسعه فناوری، ۳(۴)، ۱۶۵-۱۸۸.
- ۲۱) زامکووا، ن. بوندانکو، وی. پچلیانسکا، جی. آرتیوک، او، و مورنکو، تی (۱۴۰۰). پیاده سازی حسابرسی بازاریابی در حوزه کارآفرینی الکترونیکی. مجله بین‌المللی مدیریت (IJM)، 11(۶).
- ۲۲) ساکسنا، اس.اس. و پانديا، ک. س. ر. (۱۳۹۸). سنجش کارآفرینی ضعیف برای کارآفرینان معلول مجله جوامع کارآفرین: مردم و مکان‌ها در اقتصاد جهانی.

فصلنامه مدیریت کسب و کار نوآورانه/ دوره ۱۵/ شماره ۵۸/ تابستان ۱۴۰۲

- ۲۳) سبورا، تی سی، لی، اس ام، و سوکاسامه، ن. (۱۳۸۸). عوامل حیاتی موفقیت برای کارآفرینی تجارت الکترونیک: مطالعه تجربی تایلمند اقتصاد کسب و کار کوچک، ۳۲ (۳)، ۳۰۳-۳۱۶.
- ۲۴) شیبانی، ص، زارعی، ف، توانا، ف (۱۳۹۹)، نقش و اثرات کارآفرینی الکترونیک بر روحیه معلولان جسمی حرکتی اولین کنفرانس علمی مدیریت و مهندسی صنایع
- ۲۵) صالح نژاد، س. رسولی، س، حیدری، ع (۱۴۰۱)، تأثیر رهبری معنوی بر کارآفرینی الکترونیکی با توجه به نقش میانجی یادگیری سازمانی (مطالعه موردی: کارکنان دارایی وزارت آموزش و پرورش). تحقیق مدیریت آموزشی. ۴۹، ۱۸۵-۲۰۴.
- ۲۶) فرناندز کاسادو، آ، بی، و مینارو کاسائو، پی، (۱۳۹۸). دسترسی فیزیکی، عامل کلیدی برای کارآفرینی در افراد دارای معلولیت سوما د نگوسیوس، ۱۰ (SPE22)، ۵۸-۶۴.
- ۲۷) فلاح، م، مهدی جعفری، ر (۱۳۹۹). ارائه مدلی برای بررسی و تبیین نقش وقف بر اندازه دولت در اقتصاد با تأکید بر نقش کارآفرینی اجتماعی. مجلس و راهبرد، ۱۰۴، ۵-۳۰.
- ۲۸) کروچیل، او. پوسپیشیل، آر، و کوسینا، دی (۱۳۹۹). آگاهی و نگرش نسبت به کارآفرینی اجتماعی در بین دانشجویان و معلولان. مورد جمهوری چک. اقتصادی من سوسیالنیه پرمی، ۱۳ (۵)، ۲۴۷-۲۶۳.
- ۲۹) کینون ها، جی، نیکلسون، بی، و هیکس، آر. (۱۳۹۴). مروری بر ادبیات کارآفرینی الکترونیکی در اقتصادهای نوظهور: تحقیقات موقعیت‌یابی در مورد استارت‌آپ‌های دیجیتال آمریکای لاتین کارآفرینی در BRICS. ۱۷۹-۲۰۸.
- ۳۰) گیسینگر، ا، لورل، ج، سندستروم، ج، اریکسون، کی و نیکویست، آر (۱۳۹۷). کارآفرینی دیجیتال و شرایط میدانی برای تغییر نهادی بررسی نقش توانمندساز شهرها. پیش‌بینی فناوری و تغییرات اجتماعی، ۱-۱۰، ۱۸.
- ۳۱) لویز-فیلیپ، ام. تی، و مانزانرا-رومان، اس. (۱۳۹۸). تأثیر خانواده بر کارآفرینی افراد معلول در اسپانیا. سوما د نگوسیوس، ۱۰ (SPE22)، ۵۱-۵۷.
- ۳۲) ماریتس، ای. و لافریر، آر. (۱۳۹۵). کارآفرینی و خوداشتغالی برای افراد دارای معلولیت. مجله توسعه شغلی استرالیا، ۲۵ (۲)، ۴۵-۵۴.
- ۳۳) مانزانرا-رومن، اس، و دوران والرا، جی ای (۱۳۹۸). تأثیر جنبه‌های آموزشی بر کارآفرینی افراد معلول در اسپانیا. سوما د نگوسیوس، ۱۰ (SPE22)، ۳۵-۴۱.
- ۳۴) مکی‌زاده، وی، عزیززاده، س (۱۴۰۰)، تحلیل ابعاد کیفی عملکرد کارآفرینان معلول. مجله توسعه کارآفرینی، ۱۴ (۱)، ۱۱۹-۱۳۸.

بررسی عوامل موفقیت کارآفرینی الکترونیک از...واشقانی فراهانی، کاباران زادقیدم و کولوبندی

- ۳۵) منگنی، ای. (۱۴۰۱). عوامل مؤثر بر رشد کارآفرینی در میان افراد دارای معلولیت در شهرستان نایروبی، کنیا (پایان نامه دکترا، دانشگاه نایروبی).
- ۳۶) میرزامحمدی، م.، حمدی، ک.، نوایخش، م. (۱۳۹۹). طراحی مدل توسعه کارآفرینی برای افراد دارای معلولیت و جانبازان با رویکرد توانمندسازی. مجله مدیریت بازرگانی، ۱۲(۴۷)، ۱۰۴-۱۲۶
- ۳۷) منفرد ن.، یزدان پناه محمد، زبیدی ط.، همایون س.ب. (۱۴۰۰). بررسی پیش‌بینی‌کننده‌های قصد کارآفرینی در دانش‌آموزان مرکز آموزش کشاورزی بوشهر با استفاده از نظریه شناختی-اجتماعی و نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده. جیا (۱۴)، ۷، ۳۲-۴۲، ۱۴۰۰
- ۳۸) نفدیوا، ای. آی.، و ترابان، وی. ا. (۱۴۰۱). کارشناسان کارآفرینی به عنوان شکل جایگزین اشتغال برای افراد معلول. سوسیولوژیکی جزیره دوانیا، (۱۱)، ۷۳-۷۸.
- ۳۹) نورستد، ام.، و گرموندسون، پی. (۱۴۰۱). انگیزه‌های کارآفرینی و ایجاد کسب‌وکار شخصی در بین افراد دارای معلولیت: یافته‌های یک بررسی محدوده معلولیت و جامعه، ۱-۲۰.
- ۴۰) وکیل الرعایا، ی.، اقوامی، ف. (۱۳۹۸). تحلیل عوامل مؤثر بر معلولیت و اشتغال. مجله مدیریت توسعه و تکامل، ۱۳۹۸(۳۹)، ۵۱-۶۰.
- ۴۱) ویریری، بی.، و ماکورومیدزه، س. (۱۳۹۳). مشارکت افراد معلول در برنامه‌های کارآفرینی در زیمبابوه. مجله کسب‌وکار کوچک و توسعه کارآفرینی، ۲(۱)، ۱-۳۰.
- ۴۲) همیلسکی، ک.م.، و شپرد، ال. دی (۱۳۹۸). بین و یانگ کارآفرینی: تفاوت‌های جنسیتی در اهمیت ویژگی‌های اشتراکی و عاملی برای رفاه و عملکرد ذهنی کارآفرینان. مجله کسب‌وکار، ۳۴(۴)، ۷۰۹-۷۳۰.
- ۴۳) هوانگ، اس. ک.، و رولستون، ا. (۱۳۹۵). کارآفرین؟ معلول؟ وضعیت و پتانسیل شرکت خرد معلولان در کره جنوبی. معلولیت و جامعه، ۳۰(۱)، ۱۱۴-۱۲۹.
- 44) Acs, Z. J., Boardman, M. C., & McNeely, C. L. (2018). The social value of productive entrepreneurship. *Small Business Economics*, 40(3), 785-796 .
- 45) Aghajani, H., Shariati, Z., Hosseini, A. (2019). Explaining the evolutionary process and the factors affecting the e-business model in Iranian startups. *Management Improvement*, 14(1), 127-147. [In Persian]
- 46) Alhiary, E., & Alsaket, W. (2021). The impact of digital entrepreneurship on the environmental quality of agricultural companies: Evidence from agricultural companies in Jordan valley. *Management Science Letters*, 11(8), 2267-2278 .

- 47) Alkhatib, K., Al-Aiad, A., Mustafa, M., & Alzubi, S. (2021). Impact factors affecting entrepreneurial intention of Jordanian private universities students: a mediation analysis of perception toward entrepreneurship. In *Sustainable and Energy Efficient Computing Paradigms for Society* (pp. 53-65). Springer, Cham .
- 48) Arfai, A., Mohammadi, R., Akbari, P. (2014), presenting a conceptual model of factors affecting the success of e-entrepreneurship (case study: e-entrepreneurship companies). *Economics, Financial Management and Accounting Studies* (3) 2, 28-38 [In Persian].
- 49) Bahri, B; Abedini, A. (2017), Employment of the disabled from the perspective of international law. *Treaty Legal Review* 109-142 [In Persian].
- 50) Bagheri, A., Taqvi Maryamabadi, F., Aresti, Z. (2014), Identifying entrepreneurial competencies by focusing on entrepreneurs with physical and motor disabilities. *Journal of Entrepreneurship Development*, 8(3), 473-492 [In Persian].
- 51) Bazi, A., Shojaei, ., Esfandiari Moghadam, A., Samii, R. (2019). Explaining the strategic model of e-commerce in agricultural export and rural entrepreneurship development (with emphasis on resistance economy policies). *Cooperative and Agriculture*, 9(33), 123-153. [In Persian]
- 52) Dar, S., and Farzaneh, T. (2016), Entrepreneurs with disabilities in Bangladesh: an exploratory study on their entrepreneurial motivation and challenges, *European Journal of Business and Management*, 9(36), 103-114 [In Persian].
- 53) De Bruin, A. (2018). Electronic entrepreneurship. In *Entrepreneurship: New Perspectives in a Global Age* (pp. 76-91). Routledge .
- 54) Dosti, S., F. Hosseini, S.J., and Mirdamadi, S.M. (2017). The educational system of entrepreneurship for rural disabled people, a case study of Lorestan province. *Journal of Agricultural Marketing and Commercialization*, 1(2), 7-23 [In Persian].
- 55) Doyle, A. (2012). “A realistic perspective of risk in self-employ employment for people with disabilities”. *Journal of Vocational Rehabilitation*, 17: 115– 124 .
- 56) Fallah, M., Mehdi Jafari, 2019. Presenting a model to investigate and explain the role of endowment on the size of the government in the economy, emphasizing the role of social entrepreneurship. *Majlis and Strategy*, 104, 5-30 [In Persian].
- 57) Fernández Casado, A. B., & Miñarro Casaú, P. (2019). Physical accessibility, key factor for entrepreneurship in people with disabilities. *Suma de Negocios*, 10(SPE22), 58-64.
- 58) Geissinger, A., Laurell, Ch., Sandström, Ch., Eriksson, K. & Nykvist, R. (2018). Digital entrepreneurship and field conditions for institutional change Investigating the enabling role of cities. *Technological Forecasting & Social Change*, 1-10. 18

بررسی عوامل موفقیت کار آفرینی الکترونیک از /...واشقانی فراهانی، کاباران زادقیدم و کولوبندی

- 59) Hmieleski, K. M., & Sheppard, L. D. (2019). The Yin and Yang of entrepreneurship: Gender differences in the importance of communal and agentic characteristics for entrepreneurs' subjective well-being and performance. *Journal of Business Venturing*, 34(4), 709-730 .
- 60) Hsieh, Y. C., Molina, V. M. J., & Weng, J. (2019). The road to entrepreneurship with impairments: A challenges-adaptive mechanisms-results model for disabled entrepreneurs. *International Small Business Journal*, 37(8), 761-779 .
- 61) Hwang, S. K., & Roulstone, A. (2015). Enterprising? Disabled? The status and potential for disabled people's microenterprise in South Korea. *Disability & Society*, 30(1), 114-129 .
- 62) Kročil, O., Pospíšil, R., & Kosina, D. (2020). Awareness and Attitudes towards Social Entrepreneurship among University Students and Disabled People. The Case of the Czech Republic. *Ekonomicheskie i Sotsialnye Peremeny*, 13(5), 247-263 .
- 63) López-Felipe, M. T., & Manzanera-Román, S. (2019). The influence of the family on the entrepreneurship of disabled people in Spain. *Suma de Negocios*, 10(SPE22), 51-57 .
- 64) Makizadeh, V., Azizzadeh, S. (2021), Analysis of the qualitative aspects of the performance of disabled entrepreneurs. *Journal of Entrepreneurship Development*, 14(1), 119-138 [In Persian].
- 65) Mang'eni, E. (2021). Factors influencing the growth of entrepreneurship among persons with disabilities in Nairobi City County, Kenya (Doctoral dissertation, University of Nairobi) .
- 66) Manzanera-Román, S., & Durán Valera, J. A. (2019). The influence of educative aspects on entrepreneurship of disabled people in Spain. *Suma de Negocios*, 10(SPE22), 35-41 .
- 67) Maritz, A., & Laferriere, R. (2016). Entrepreneurship and self-employment for people with disabilities. *Australian Journal of Career Development*, 25(2), 45-54 .
- 68) Mirzamohammadi, M., Hamdi, K., Navabakhsh, M. (2019). Designing an entrepreneurial development model for people with disabilities and veterans with an empowerment approach. *Journal of Business Administration*, 12(47), 104-126 [In Persian].
- 69) Monfard N., Yazdan Panah Mohammad, Zubaidi T., Homayoun S.B. (2021), investigating the predictors of entrepreneurial intention in Bushehr agricultural education center students using social-cognitive theory and planned behavior theory. *Jia* (14) 7, 32-42, 1400 [In Persian].

- 70) Nefedyeva, E. I., & Taraban, O. V. (2021). Experts on Entrepreneurship as an Alternative Form of Employment for Disabled People. *Sotsiologicheskie issledovaniya*, (11), 73-78.
- 71) Norstedt, M., & Germundsson, P. (2021). Motives for entrepreneurship and establishing one's own business among people with disabilities: Findings from a scoping review. *Disability & Society*, 1-20 .
- 72) Ohanu, I. B., & Ogbuanya, T. C. (2018). Determinant factors of entrepreneurship intentions of electronic technology education students in Nigerian universities. *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 8(1), 1-17 .
- 73) Ortiz García, P., & Olaz Capitán, Á. J. (2021). Entrepreneurship for People With Disabilities: From Skills to Social Value. *Frontiers in Psychology*, 12, 2481 .
- 74) Quinones, G., Nicholson, B., & Heeks, R. (2015). A literature review of E-entrepreneurship in emerging economies: Positioning research on Latin American digital startups. *Entrepreneurship in BRICS*, 179-208 .
- 75) Parhizgar, M., Etemedian, S. (2017), Experiences of transformational leaders with entrepreneurial orientation and innovative performance in customs electronicization (Colaise descriptive phenomenological approach). *Organizational Behavior Studies Quarterly*, 7(1), 1-30 [In Persian].
- 76) Saleh Nejad, S. Rasouli, S., Heydari, A. (1401), the effect of spiritual leadership on e-entrepreneurship with regard to the mediating role of organizational learning (case study: finance employees of the Ministry of Education and Culture). *Educational management research*. 49, 185-204 [In Persian].
- 77) Saxena, S. S., & Pandya, R. S. K. (2018). Gauging underdog entrepreneurship for disabled entrepreneurs. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy* .
- 78) Sebor, T. C., Lee, S. M., & Sukasame, N. (2009). Critical success factors for e-commerce entrepreneurship: an empirical study of Thailand. *Small Business Economics*, 32(3), 303-316 .
- 79) Shibani, S., Zarei, F., Tawana, F. (2019), the role and effects of electronic entrepreneurship on the morale of physically disabled people, the first scientific conference on industrial management and engineering [In Persian].
- 80) Rabbani, M., Heydarani, A., Ghazi, M. (2019), Identifying and prioritizing the factors affecting the improvement of electronic entrepreneur organization (case study of export banks of Yazd province). *New Research in Entrepreneurship Management and Business Development* (1) 2, 509-519 [In Persian].

بررسی عوامل موفقیت کار آفرینی الکترونیک از.../واشقانی فراهانی، کاباران زادقیدم و کولوبندی

81) Rahbar, F., Mamiz, A. Mohammadi, S. (2012), "Identification of effective factors in the activity of small and medium-sized enterprises based on technology in the field of services for the disabled (case study: urban management)", Iranian Social Development Journal, 5 (4), 55-70 [In Persian].

82) Uddin, M. A., & Jamil, S. A. (2015). Entrepreneurial barriers faced by disabled in India. Asian Social Science, 11 (۲۴)

83) Wakil Alroaia, Y., Aghvami, F. (2019). Analysis of the Effectiveness Factors Influencing the Disabilities and Employment. Journal of Development & Evolution Mngement, 1398(39), 51-60 .

84) Viriri, P., & Makurumidze, S. (2014). Engagement of disabled people in entrepreneurship programmes in Zimbabwe. Journal of Small Business and Entrepreneurship Development, 2(1), 1-30 .

85) Zamkova, N., Bondarenko, V., Pchelianska, G., Artyukh, O., & Murenko, T. (2020). Implementation of Marketing Audit into the Sphere of Electronic Entrepreneurship. International Journal of Management (IJM), 11(6).

86) Zarmirak Abad, Z., Nouri, R. (2015), the process of electronic entrepreneurship in Iran, problems and obstacles, Journal of Technology Development Management, 3(4), 165-188 [In Persian].

- 1 Maritz & Laferriere
- 2 López-Felipe & Manzanera-Román
- 3 Kročil
- 4 de Bruin
- 5 Zamkova
- 6 Hsieh
- 7 Hwang & Roulstone
- 8 Nefedyeva & Taraban
- 9 Alkhatib
- 10 Geissinger
- 11 Ohanu & Ogbuanya
- 12 Alhiary & Alsaket
- 13 Fernández Casado & Miñarro Casaú
- 14 Mang'eni
- 15 Norstedt & Germundsson
- 16 Kročil
- 17 Uddin, & Jamil
- 18 Principal Component Analysis (PCA)
- 19 Structural relationships of Amos
- ۲۰ Viriri & Makurumidze
- ۲۱ Acs
- ۲۲ Ortiz García & Olaz Capitán
- ۲۳ Hmieleski & Sheppard
- ۲۴ Manzanera-Román & Durán Valera